

Emre Aracı

Londra'nın Tarihi Kraliyet Müzisyenler Derneği

Emre Aracı'nın Londra'nın tarihi Kraliyet Müzisyenler Derneği'nin koyu kırmızı boyalı duvarlarındaki altın varak çerçeveli zengin koleksiyonunda gördüğü sırma işli yeleği, kabzasının ucu gözüken kılıcı ve sarığındaki altın yaldız hilaliyle Osmanlı kılığı içerisinde portre acaba kime aitti? Değerli yazarımızın Storace'ın 1791 Londra baskısı *Belgrad Kuşatması*'nın bir sahafta bulup arşivine dahil ettiği orijinal notasındaki melodiler acaba bir daha ne zaman semaya doğru yükselecekti? Hayret uyandırıcı keşifleriyle, evrensel müzik hafızasının sırlı aynalarından yansıyan, harikulade bir Emre Aracı makalesini daha okumak için sabırsızlanacaksınız.

Geçtiğimiz yılın Aralık ayında Büyük Britanya Kraliyet Müzisyenler Derneği'ne üye olarak seçildiğim zaman 1738'de kurulmuş olan ve kurucu üyeleri arasında Handel'in de bulunduğu İngiltere'nin bu en eski ve köklü müzik derneğinin tarihçesinde, tarihi arşivinde belgeler, tablolar ve notalar arasında kaybolup gideceğimi ve içeri girdiğim o tarih kapısından bir daha geri dönmemek üzere çıkış yolumu hiç mi hiç aramayacağımı çok iyi biliyordum. "The Royal Society of Musicians" tarih seven bir müzisyen için Londra'daki belki de yegâne adres olmalı. 228 müzisyenin kurduğu dernek esasında düşkün müzisyenlere maddi destek sağlamak amacıyla hayırsever bir yardımlaşma cemiyeti olarak hayata geçmişti. Hatta derneğin 1738'de Drummond's Bankası'nda açılan hesabı dahi aynen durmakta. Bugün de hayırsever işlevini aynen sürdürmekte olan derneğin üyeleri arasında Handel'in yanı sıra Henry Purcell'in oğlu Edward Purcell ve Bach'ın Londra'da yaşayan oğlu Johann Christian Bach da vardı. Kuruluşundan itibaren derneğe düzenli konserlerle bağış toplanmaktaydı ki Handel'in kendisi de bu konserlerde bizzat yer aldığı gibi vasiyetinde de büyük bir meblağ bıraktığı derneğini unutmamıştı. Bu hayır konserleri zaman içinde *Mesih* oratoryosunun seslendirildiği Handel Festivali adını alacak, 1784'teki ve sonraki festivallere bizzat Kral III. George da katılarak büyük destek verecek ve altı yıl sonra derneği himayesi altına almasıyla dernek "The Royal Society of Musicians"a dönüşecekti. Dernek bu bağı onurlandırmak için, bugün de hâlâ dernek koleksiyonunda bulunan, ressam Gainsborough Dupont'un fırçasından çıkma ve taçlı bir çerçeve içerisinde duran, Kral III. George'un büyük boy yağlı boya bir portresini de satın aldı. Derneğin kraliyetle olan bağı tarih içerisinde hep sürecek ve merhum Kraliçe II. Elizabeth'in de patronajı altında faaliyetlerini bugünlere getirecekti. En son 2018'de zamanın Galler Prensi Charles derneği ziyaret ederek onurlandırdı.

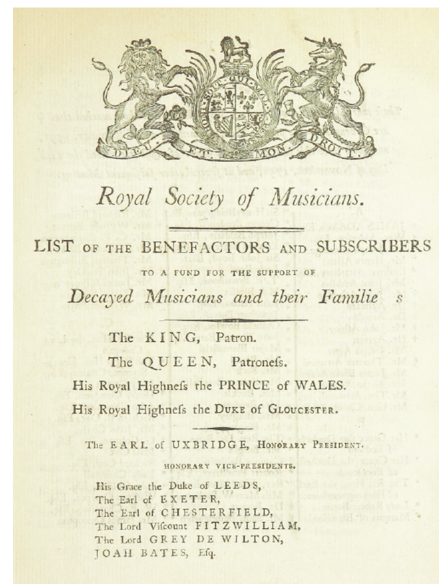

26 Fitzroy Square'deki Kraliyet Müzisyenler Derneği, (RSM websitesi)

Kral III. George, (Gainsborough Dupont, RSM koleksiyonu, Londra)

Tarih içerisinde Kraliyet Müzisyenler Derneği'nin kapısından girip çıkanlar müzik dünyasının "Kim Kimdir"i gibidir. 5 Haziran 1824'te 12 yaşında "Macaristan'dan gelen bir genç" derneğin her yıl düzenlenen geleneksel yemek davetinde piyano başında doğaçlama çalar. İngiltere'de daha önce hiç konser vermemiş olan ve kimselerin varlığından haberdar olmadığı "Master Liszt" adındaki bu genç piyanist, onu o gün dinleyenleri derinden etkilemiştir. Liszt 1827'de de dernek için bir konser verecek, gerisini zaten tarih yazacaktır. Ondan iki yıl sonra, 1829'da 20 yaşındaki Mendelssohn bu defa derneğin geleneksel yemek ziyafetine katılanlar arasındadır. O davette *İskoç Senfonisi*'nin bestecisi de piyanonun başına geçer, Mozart, Haydn ve Beethoven senfonilerinden seçme temaların kulaklara çalındığı bir doğaçlamayla davetlileri büyüler. Esasında Mendelssohn'un Haydn'a bu şekilde ve bu ortamda atıfta bulunmuş olması çok yerindedir; zira Londra'ya gelen Haydn'ın kendisi de bizzat derneği ziyaret etmiş ve hatta Kraliyet Müzisyenler Derneği için bir marş bestelemiştir. 39 yaşında 1826'da Londra'da vefat eden Carl Maria von Weber'in de dernek için kaleme aldığı bir marş bulunmaktadır. Berlioz da 1848'de derneğin o yılki davetinde onurlandırılmış ve üyelere Fransızca hitabında şükranlarını dile getirmiştir. 7 Mayıs 1885'te ise Dvorak

DIEU ET MON DROIT

Royal Society of Musicians.

LIST OF THE BENEFACTORS AND SUBSCRIBERS

TO A FUND FOR THE SUPPORT OF

Decayed Musicians and their Familie s

The KING, Patron.

The QUEEN, Patroneſs.

His Royal Highneſs the PRINCE of WALES.

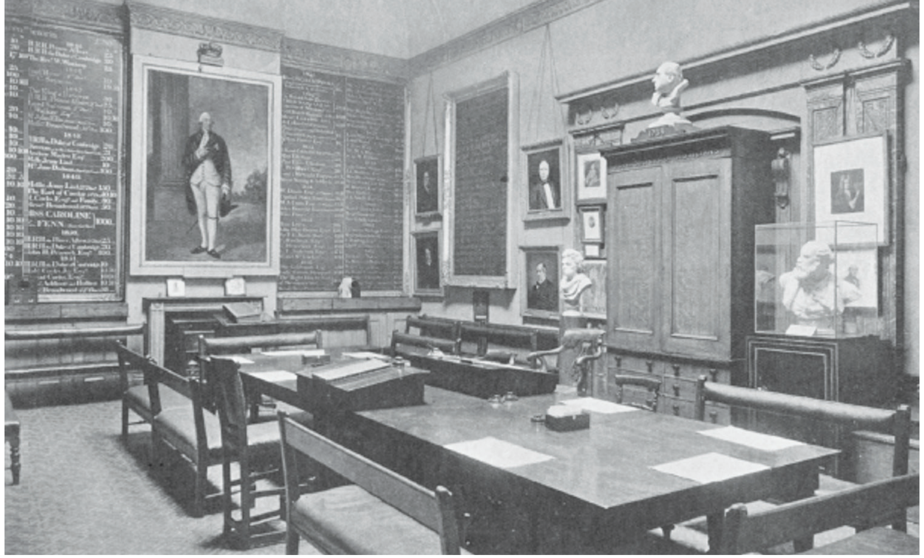
His Royal Highneſs the DUKE of GLOUCESTER.

The EARL of UXBRIDGE, HONORARY PRESIDENT.

HONORARY VICE-PRESIDENTS.

His Grace the Duke of LEEDS,
The Earl of EXETER,
The Earl of CHESTERFIELD,
The Lord Viſcount FITZWILLIAM,
The Lord GREY DE WILTON,
JOAH BATES, Eſq.

1792'de Kral ve Kraliçe'nin katıldığı Handel'in *Mesih* oratoryosu programı, (RSM)

Kraliyet Müzisyenler Derneği'nin Lisle Street binasında toplantı salonu, (The Musical Times)

derneğin 147. geleneksel yemek davetinde iki şarkısına piyanoda eşlik eder.

The Royal Society of Musicians Leicester Square yakınlarında satın alınan arsaya 1810'da inşa ettirdiği 12 Lisle Street adresindeki dernek binasında uzun yıllar faaliyet gösterdi. 1905'te *The Musical Times* dergisinde dernekle ilgili çıkan bir yazıda siyah beyaz bir fotoğrafını gördüğüm, portre ve büstlerle süslü, derneğin ana toplantı salonunun bulunduğu bu tarihi bina ne yazık ki 1930'larda yıkılacak ve dernek 1931'de Oxford Street'e açılan 10 Stratford Place adresinde benzer boyutta görkemli bir binaya yerleşecekti. Ancak buradan da 2018'de taşınan Kraliyet Müzisyenler Derneği bugün 26 Fitzroy Square'de bulunan, 18. yüzyıldan kalma, krem rengi iyon sütunlu cephesiyle, kuruluş tarihçesine yakışır bir başka tarihi binaya yerleşti. Üç kapı ötesinde ise bir zamanlar George Bernard Shaw ve ardından Virginia Woolf'un da yaşadığı bu meydan ve semt Bloomsbury edebiyatının da merkezi sayılır aynı zamanda. Ama 26 Fitzroy Square'in koyu kırmızı boyalı duvarlarında altın varak çerçeve içerisindeki portrelerinden kral ve kraliçeler arasında bu evrene bakanlar yazarlardan ziyade Handel, Geminiani ve Corelli gibi büyük bestecilerdir. Derneğin bu zengin portre koleksiyonu içerisinde sırma işli yeleği, kabzasının ucu gözüken kılıcı ve sarığındaki altın yaldız hilaliyle Osmanlı kılığı içerisinde bir kişi de gözüme çarpıyor. Kraliyet Müzisyenler Derneği tablo koleksiyonu arasında bu benim için gerçekten de hiç beklenmedik bir keşif. Hayır, bu bir Padişah portresi değil; daha ziyade Türk rolünde betimlenmiş bir opera şancısı. Aynı zamanda bir besteci olan tenor Charles Edward Horn'un (1786-1849) betimlendiği bu portre ressam Isaac Pocock'un (1782-1835) fırçasından çıkma. Tablo 1817'de Royal Academy'de sergilenmiş. Horn burada Stephen Storace'ın (1762-1796) *The Siege of Belgrade* (*Belgrad Kuşatması*) operasında "Seraskier" (Serasker) başrolünü canlandırırken resmedilmiş. Operanın Mozart'a kadar uzanan enteresan bir hikâyesi var.

18. yüzyılda Fitzroy Square

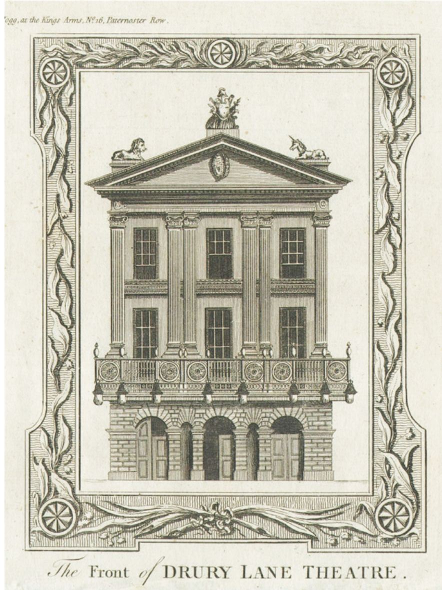
1762'de Londra'nın Marylebone semtinde dünyaya gelen Stephen Storace'ın annesi İngiliz, babası İtalyan asıllı bir kontrabasçıydı. Kız kardeşi Anna Selina (Nancy) Storace (1765-1817) ise devrinin ünlü bir sopranosuydu. Hatta Mozart, *Figaro'nun Düğünü*'ndeki Susanna rolünü onun için yazmış ve operanın 1 Mayıs 1786'da Viyana'nın Burgtheater'indeki prömiyerinde Storace bu rolü canlandırırken Mozart da fortepiyanodan temsili idare etmişti. Macar şair Ferenc Kazinczy 1828'te yayımlanan anılarında "Güzel şancı Storace, göz, kulak ve ruhlarımızı büyüledi. Mozart fortepiyanosunu çalarak orkestrayı idare etti. Bu müziğin verdiği keyif, şehvetten o kadar uzaktır ki, ondan söz edilemez. Böyle bir sevinci tarif etmeye değer kelimeler nerede bulunabilir?" diye yazacaktı. Edinburgh'daki üniversite yıllarımda *Music in the Romantic Era* kitabını elimden düşüremediğim müzikolog Alfred Einstein'a göre ise Nancy'nin Mozart'ın yaratıcı dehası üzerindeki etkisi çok büyüktü; zira aralarındaki ilişki mesleki ve profesyonel çerçevenin çok ötesine geçerek romantik bir boyut dahi almıştı. Nancy ile birlikte Viyana'da bulunan ağabeyi Stephen da Mozart evinde sıklıkla görülürdü; çünkü kendisi o yıllar Mozart'ın öğrencisi olmuştu. Storace kardeşler Viyana'da Haydn ile de yakın dostluk kurmuşlardı. Hatta Mozart ve Haydn Storaceların evinde birlikte oda müziği konserleri dahi verirlerdi. Nitekim İrlandalı tenor Michael Kelly anılarında Storace kardeşlerin evinde böyle bir kuartet konseri dinlediğini yazarken birinci

Nancy Storace, (Benjamin van der Gucht, National Portrait Gallery, Londra)

Serasker rolünde Charles Edward Horn, (Isaac Pocock, RSM koleksiyonu, Londra)

The Siege of Belgrade **operasının sahnelendiği Theatre Royal, Drury Lane**

kemanda Haydn, ikinci kemanda Ditters von Dittersdorf, viyolada Mozart ve viyolonselde Bohemyalı besteci Johann Baptist Vanhal'ın adlarını zikrediyordu, (Ernst Fritz Schmid ve Ernest Sanders, 'Mozart and Haydn', *The Musical Quarterly*, Nisan 1956, s. 157). Bu herhalde dünyanın en unutulmaz kuartet konseri olmalıydı.

Nancy ve Stephen Storace 1787'de Viyana'dan Londra'ya döndüler. Stephen daha Viyana'da bulunduğu yıllarda iki opera bestelemişti ve İngiltere'ye dönüşünde de opera besteciliği kariyerine devam etti. Bu esnada kız kardeşi de ağabeyinin operalarında başrollere çıkıyordu. Nitekim 1 Ocak 1791'de Londra'nın Drury Lane'deki Kraliyet Tiyatrosu, Theatre Royal'da *Belgrad Kuşatması*'nın prömiyeri gerçekleştiğinde Lilla başrolünde Signora Storace yer aldı. Serasker rolünde ise Haydn ve Mozart'ın Viyana'daki kuartet konserini dinlemiş olan tenor Michael Kelly sahnedeydi. Arya, düet ve korolar arasında konuşma diyalogları da içeren, bir tür İngilizce 'Singspiel' olarak tasarlanmış olan eser aynı zamanda bir pastiş operası idi, çünkü Storace *Belgrad Kuşatması*'nda yarattığı kendi özgün temaları dışında Mozart, Salieri, Giovanni Paisiello'nun eserlerinden ve bilhassa Martin y Soler'in *Una cosa rara* operasından melodiler kullanmıştı. Örneğin operanın açılışında duyulan yeniçeriler korosu hocası Mozart'ın La majör 11. Piyano Sonatı'ndan üçüncü bölüm olan *Rondo alla Turca* idi. Ne de olsa Storace 1784'te yayımlanan bu ünlü Türk Rondosu'nu muhtemelen hocasından bizzat dinlediği gibi, kim bilir, belki yaratılışına da Viyana'da şahsen tanıklık etmişti. Storace'ın Londra'ya dönüşünde bestelediği bu komik operasına *Belgrad Kuşatması* adını vermiş olması da hiç şüphesiz ki devrin politik olaylarıyla ilintiliydi. 1788'de Osmanlı İmparatorluğu ve Avusturya arasında savaş patlak vermiş, Ernst Gideon von Laudon komutasındaki Habsburg ordusu 15 Eylül'den 8 Ekim 1789'a kadar, üç hafta boyunca Belgrad'ı kuşatmış ve şehir en sonunda Avusturya güçlerine teslim olmuştu. Belgrad 4 Ağustos 1791'de imzalanan Ziştovi Antlaşması'yla Osmanlı İmparatorluğu'na geri verilecekti. Dolayısıyla librettosunu James Cobb'un kaleme aldığı *Belgrad Kuşatması* Londra'da açıldığı zaman şehir hâlâ Avusturya işgali altındaydı ve Storace'ın bu komik operası büyük beğeni kazandı; daha ilk sezonda altmış temsil yaptığı gibi eser 1850'lere kadar sahnede kalmaya devam edecekti.

The Siege of Belgrade **operasının 1791'de Londra yayımlanan notası**

The Siege of Belgrade operasının orijinal el yazma notası kayıp da olsa 1791'de Londra'da basılan 82 sayfalık piyano redüksiyonu halindeki şan ve koro partisi prömiyerdeki solistlerin adlarını ve diğer bestecilerden kullanılan temaları da belirtmesi açısından önemli bir kaynaktır. Hatta kapağında Drury Lane'deki sahne dekorundan bir tablo da yer alır ki bu o devir basılan notalar açısından pek nadirdir. Operanın dönemindeki popülerliği, *Emma ve Pride and Prejudice* gibi romanlarını severek okuduğumuz ve müzik bilgisi kuvvetli olan Jane Austen'ın da Chawton'daki kütüphanesinde günümüze ulaşan nota defterleri arasında bu operadan arya ve düetleri kendi el yazısıyla kaydederek piyanosunda çalmış olmasından da görülür. *Belgrad Kuşatması*'nın James Cobb

11. Westmorland Kontu Lord Burghersh, (Julia Goodman, Royal Academy of Music)

tarafından kaleme alınan librettosu Lord Burghersh'in *Catherine* operasında da kullanılmıştır. 11. Westmorland Kontu olan Lord Burghersh aynı zamanda amatör bir müzisyendi ve operalar bestecisiydi; hatta Floransa'daki sarayında özel bir tiyatrosu da vardı ve 1822'de Londra'daki Kraliyet Müzik Akademisi'ni (The Royal Academy of Music) kurmuştu. 1829'da akademi öğrencileri onun *Catherine* operasını Kral IV. William ve Kraliçe Adelaide'ın huzurunda sahnelerken "Belgrad Kuşatması" bu defa Burghersh'in partisyonunda hayat bulmuştu. Burghersh, Storace'ın aynı adlı operasını da çok iyi biliyordu, çünkü seneler sonra Lord hazretlerinin kütüphanesinden çıkma Storace'ın 1791 Londra baskısı *Belgrad Kuşatması*'nın orijinal notası bir sahafta karşıma çıkacak ve kütüphanemin raflarındaki yerini bulacaktı. Bütün bunlara sebep belki de Londra'nın tarihi Kraliyet Müzisyenler Derneği'nin koleksiyonunda görmüş olduğum bir portre idi ve belki de benim için en güzel, canlı ve yaşayan bir müzik tarihi dersiydi…

Emre Aracı'nın Andante'deki geçmiş yazılarının tamamına www.emrearaci.weebly.com adresinden ulaşabilirsiniz.